

Wyjazdy do pracy za granicę

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 11 stycznia 2018 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Wprawdzie Polacy wyjeżdżali za granicę do pracy także wcześniej, ale poszukiwanie zatrudnienia poza Polską stało się łatwiejsze – i częstsze – wraz z akcesją naszego kraju do Unii Europejskiej. Emigracja zarobkowa, często przedstawiana w alarmistycznym tonie, stała się przedmiotem publicznej debaty. Wydaje się, że w ostatnich latach następuje normalizacja tego zjawiska, a problemy związane z emigracją w mniejszym stopniu niż wcześniej zaprzatają uwagę Polaków. Wciąż jednak znaczna liczba osób decyduje się na poszukiwanie pracy za granicą. Według GUS pod koniec 2016 roku poza granicami kraju czasowo (powyżej trzech miesięcy, ale nie na stałe) przebywało ponad dwa i pół miliona naszych rodaków¹. W październikowym badaniu² powróciliśmy do problematyki wyjazdów zarobkowych. Aby przedstawić możliwie szeroki obraz tego zjawiska, skoncentrowaliśmy się na trzech wymiarach.

Pierwszym z nich jest bezpośrednie doświadczenie pracy za granicą. Trzeba przy tym podkreślić, że badanie tego wymiaru – z oczywistych względów – dotyczy tylko wyjazdów czasowych, a nie trwałej emigracji. Na pytania ankietowanych odpowiadały osoby, które pracowały poza Polską, ale zdecydowały się wrócić. Przedstawianych niżej wniosków nie można więc uogólniać na wszystkich emigrantów. Drugim wymiarem, który badaliśmy, była styczność z osobami, które zdecydowały się na wyjazd. Pytaliśmy, czy do pracy za granicą wyjechał ktoś z gospodarstwa domowego badanych. Pozwoliło to – do pewnego stopnia – oszacować społeczny zasięg tego zjawiska, określić, ilu osób dotyka ono bezpośrednio. Trzeci wymiar to zainteresowanie podjęciem pracy za granicą w przyszłości. Analizy wskaźników dotyczących tego wymiaru mogą wskazywać kierunek, w jakim rozwijać się będzie kwestia migracji zarobkowych.

DOŚWIADCZENIE PRACY ZA GRANICĄ

Obecnie co piąty badany (20%) deklaruje, że ma doświadczenie pracy za granicą. Jest to wynik w zasadzie taki sam jak przed dwoma laty, gdy po raz pierwszy zadaliśmy pytanie w tej formie (wcześniej pytaliśmy o pracę za granicą w ostatnim dziesięcioleciu – zobacz niżej).

¹ Informacja o rozmiarach i kierunkach czasowej emigracji z Polski w latach 2004 – 2016, GUS, październik 2017.

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (341) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 4–11 października 2018 roku na liczącej 1016 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

RYS. 1. Czy w przeszłości pracował(a) Pan(i) za granicą lub być może pracuje tam Pan(i) obecnie?

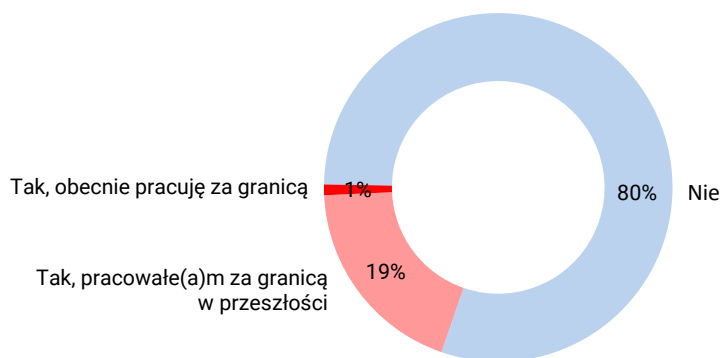

TABELA 1

Czy w przeszłości pracował(a) Pan(i) za granicą lub być może pracuje tam Pan(i) obecnie?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	X 2016	X 2018
	w procentach	
Tak, pracowałem(a)m za granicą w przeszłości	20	19
Tak, obecnie pracuję za granicą	1	1
Nie	79	80

Warto zauważyć, że doświadczenie pracy za granicą znacząco częściej mają mężczyźni (25% z nich pracowało lub pracuje za granicą) niż kobiety (15%). Częściej deklarują je także młodszy badani (23% mających od 18 do 40 lat wyjeżdżało w celach zarobkowych) niż starsi (17%).

Spośród tych, którzy pracowali za granicą, wyraźna większość ostatnio wyjeżdżała do pracy już po roku 2004, a więc po wejściu Polski do Unii Europejskiej i otwarciu granic dla swobodnego przepływu pracowników.

TABELA 2

Kiedy ostatnio pracował(a) Pan(i) za granicą?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	X 2016 (N=180)	X 2018 (N=187)
	w procentach	
Do 1988 roku	9	8
W latach 1989–2003	28	28
Od roku 2004	63	65

PRACA ZA GRANICĄ W OSTATNIM DZIESIĘCIOLECIU

Począwszy od roku 2007 regularnie pytamy Polaków o ich doświadczenia czasowej emigracji zarobkowej w **ostatnim dziesięcioleciu**. Deklaracje te są dość stabilne. Obecnie około jednej dziesiątej (11%) badanych deklaruje, że w ciągu ostatnich dziesięciu lat co najmniej raz wyjechało za granicę do pracy.

TABELA 3

Praca za granicą w ostatnim dziesięcioleciu	Wskazania respondentów według terminów badań											
	I 2007	IX–XI 2007	X 2008	X 2009	X 2010	X 2011	X 2012	XI 2013	XI 2014	X 2015	X 2016	X 2018
	w procentach											
Obecnie pracuję za granicą		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Pracowałem(a)m za granicą w przeszłości	10	9	9	11	10	11	10	13	11	16	11	10
Nie pracowałem(a)m za granicą w ostatnim dziesięcioleciu	90	90	90	88	89	88	89	86	88	83	88	89

Spśród tych, którzy wyjeżdżali w ostatnim dziesięcioleciu, nieco ponad połowa (54%) zrobiła to raz, mniej więcej jedna siódma (15%) – dwa razy, co jedenasty (9%) – trzy razy, a jedna piąta (19%) – cztery razy lub więcej (są to więc osoby dość regularnie wyjeżdżające za granicę do pracy i mające doświadczenie w tym względzie).

TABELA 4

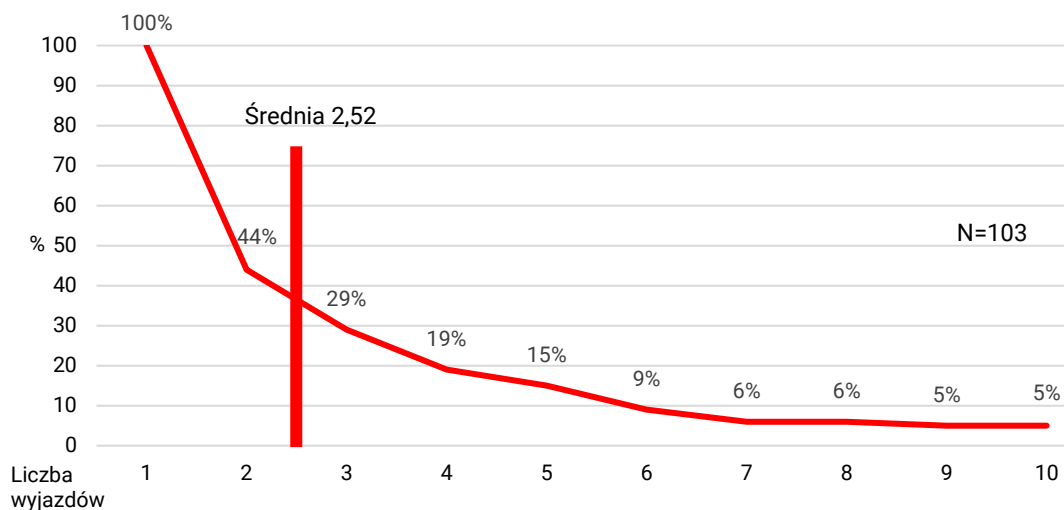
Ile razy wyjeżdżał(a) Pan(i) do pracy za granicę w ostatnich 10 latach?	X 2014 (N=114)	X 2016 (N=116)	X 2018 (N=111)
		w procentach	
Raz	45	51	54
Dwa razy	20	12	15
Trzy razy	15	10	9
Cztery i więcej razy	17	21	19
Trudno powiedzieć	3	5	2
Respondent dojeżdżał do pracy, nie zmieniał miejsca zamieszkania	-	1	2

Wyniki tegoroczne są zbliżone do uzyskanych przed dwoma i czterema laty. Można jednak wskazać na pewien wzrost odsetka wyjeżdżających tylko raz, a spadek – wyjeżdżających dwa lub trzy razy. Może to świadczyć, że dla znacznej części Polaków wyjazd jest jednorazowym doświadczeniem; jeśli jednak zdecydują się na ponowną czasową emigrację, istnieje duża szansa, że będą powtarzać wyjazdy zarobkowe wielokrotnie.

Bardziej szczegółowe dane przedstawiono na poniższym wykresie skumulowanym. Kolejne wartości oznaczają odsetki badanych, którzy wyjeżdżali za granicę **co najmniej** daną liczbę razy.

CBOS

RYS. 2. Liczba deklarowanych wyjazdów zarobkowych w ostatnich dziesięciu latach.
Wykres skumulowany

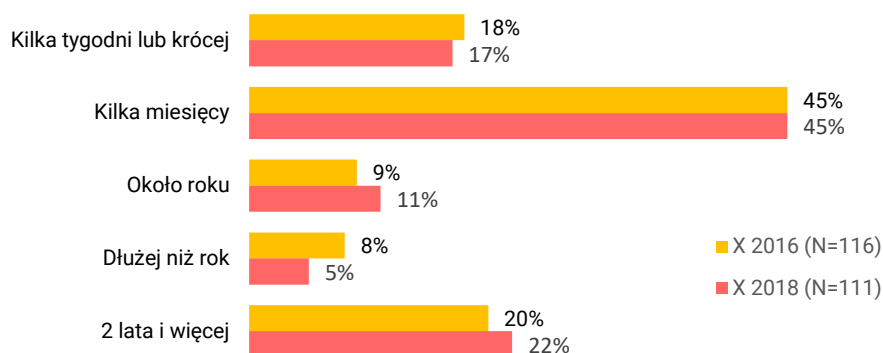

Nie uwzględniono odpowiedzi „Trudno powiedzieć” oraz „Respondent dojeżdżał do pracy, nie zmieniał miejsca zamieszkania”

Badani, którzy w ciągu ostatnich dziesięciu lat zdecydowali się na wyjazd zarobkowy za granicę, najczęściej (45%) przebywali tam kilka miesięcy. Także w tym przypadku wyniki nie odbiegają znacząco od zarejestrowanych w roku 2016.

CBOS

RYS. 3. Jak długo trwał Pana(i) najdłuższy wyjazd zarobkowy za granicę?

„Kilka miesięcy” to najczęstsza odpowiedź zarówno wśród respondentów, którzy do pracy za granicę wyjechali tylko raz, jak i tych, którzy wyjeżdżali kilkakrotnie. Można więc sądzić, że ci, którzy mają za sobą tylko jeden wyjazd zarobkowy, rzeczywiście w większości są tylko okazjonalnymi emigrantami, a nie długotrwałymi.

TABELA 5

Ile razy wyjeżdżał(a) Pan(i) do pracy za granicę w ostatnich 10 latach? (N=103)	Jak długo trwał Pana(i) najdłuższy wyjazd zarobkowy za granicę?			
	Kilka tygodni lub krócej	Kilka miesięcy	Okolo roku	Dłużej niż rok
	w procentach			
Raz	22	43	4	30
Więcej niż raz	10	52	18	20

Nie uwzględniono odpowiedzi „Trudno powiedzieć” oraz „Respondent dojeżdżał do pracy, nie zmieniał miejsca zamieszkania”. W kolumnie „dłużej niż rok” połączono kategorie „dłużej niż rok” oraz „2 lata i więcej”

Niezmiennie najczęściej deklarowanym kierunkiem emigracji zarobkowej są Niemcy, a na drugim miejscu Wielka Brytania. Warto podkreślić, że w tym roku odnotowaliśmy najmniejszą różnicę w popularności tych dwóch destynacji: 36% badanych, którzy wyjeżdżali za granicę w celach zarobkowych w ostatnim dziesięcioleciu, twierdzi że pracowało w Niemczech, a 31% – że w Wielkiej Brytanii. Z kolei jako ostatni cel wyjazdu zarobkowego 29% badanych z tej grupy wymieniło Niemcy, a 27% – Wielką Brytanię.

CBOS

RYS. 4. Kierunki zagranicznych wyjazdów do pracy

- Biorąc pod uwagę okres ostatnich 10 lat, w którym kraju (krajach) Pan(i) pracował(a) lub pracuje?
- W którym kraju pracował(a) Pan(i) ostatnio lub obecnie Pan(i) pracuje?

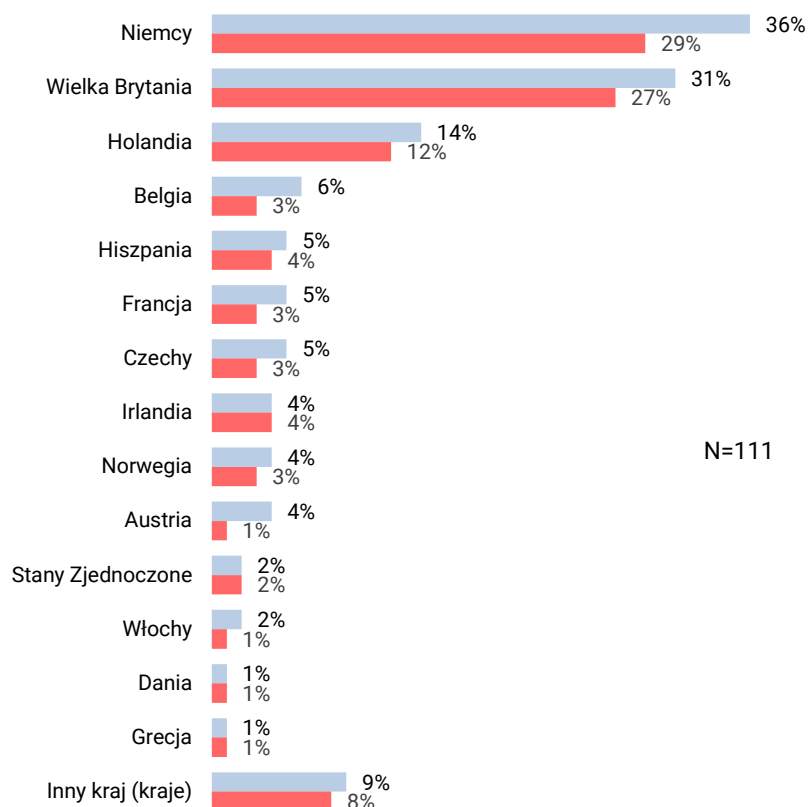

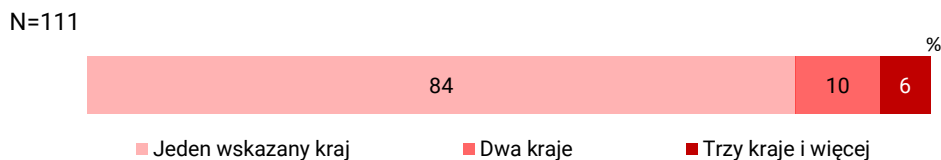
TABELA 6

W którym kraju lub w których krajach Pan(i) pracował(a) lub pracuje?	Odpowiedzi osób, które pracują lub w ostatnich 10 latach pracowały za granicą (według terminów badań)										
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2018
	w procentach										
Niemcy	46	48	44	39	43	36	36	45	40	41	36
Wielka Brytania	15	18	16	22	25	21	21	26	25	23	31
Holandia	8	7	8	9	13	12	9	10	13	20	14
Belgia	4	2	2	3	2	2	9	9	2	6	6
Czechy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	5
Francja	5	0	8	3	5	6	6	7	3	2	5
Hiszpania	3	1	6	7	2	3	3	2	4	2	5
Irlandia	5	3	5	3	4	3	2	5	3	6	4
Austria	4	3	5	2	1	2	4	3	1	3	4
Norwegia	3	7	3	1	4	8	3	3	4	3	4
Stany Zjednoczone	6	6	6	4	5	8	5	1	4	5	2
Włochy	8	10	8	11	8	7	6	4	6	5	2
Dania	2	1	2	1	1	2	2	3	2	3	1
Szwajcaria	1	2	2	0	1	2	1	0	1	1	-
Inne państwo	15	15	13	19	10	18	9	12	10	8	9

Zdecydowana większość (84%) badanych wyjeżdżających za granicę w ciągu ostatnich dziesięciu lat deklaruje, że pracowała tylko w jednym kraju.

CBOS

RYS. 5. W którym kraju lub w których krajach Pan(i) pracował(a) lub pracuje?

Porównując uzyskane wyniki z danymi GUS warto zwrócić uwagę na konsekwentnie dość niską pozycję Irlandii w naszym rankingu docelowych kierunków wyjazdów zarobkowych. Tymczasem według szacunków GUS jest to jeden z głównych celów czasowej emigracji Polaków, porównywalny z Holandią³. Ta rozbieżność może wskazywać na charakterystykę wyjazdów do tego państwa – w porównaniu z innymi krajami większa część wyjeżdżających nie wróciła do Polski.

³ Zob. *Informacja o rozmiarach i kierunkach czasowej emigracji z Polski w latach 2004 – 2016*, GUS, październik 2017.

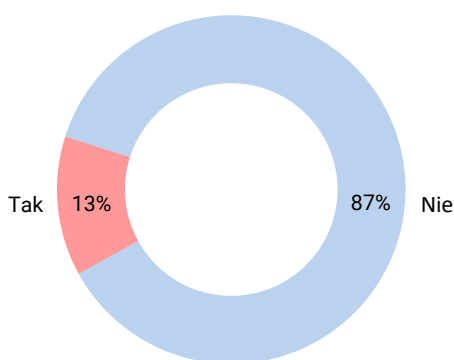
KONTAKT Z OSOBAMI, KTÓRE WYJECHAŁY DO PRACY ZA GRANICĘ

Poza bezpośrednim doświadczeniem emigracji zarobkowej, interesował nas także pośredni kontakt respondentów z tym zjawiskiem. Może ono bowiem mieć znaczący wpływ (zarówno negatywny, jak i pozytywny) na osoby, które zostają w kraju. Pytaliśmy więc, czy ktoś z gospodarstwa domowego badanych wyjechał i pracuje obecnie za granicą.

Jak się okazuje, ze zjawiskiem zagranicznych wyjazdów do pracy zetknęło się 13% ogółu badanych. Zdecydowana większość (87%) deklaruje, że nikt z ich gospodarstwa domowego nie wyjechał do pracy za granicą i nie pracuje tam obecnie.

CBOS

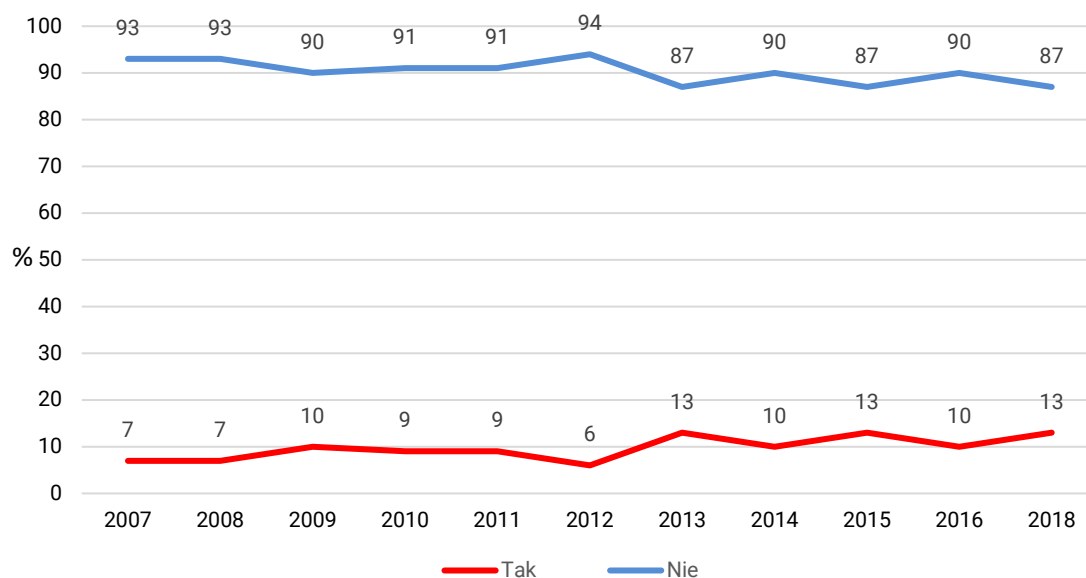
RYS. 6. Czy ktoś z Pana(i) gospodarstwa domowego wyjechał i pracuje obecnie za granicą?

Tegoroczne wyniki są podobne do uzyskanych we wcześniejszych pomiarach. Trzeba jednak zaznaczyć, że w tym roku pytanie zostało nieznacznie zmienione, ale nie wydaje się, by miało to istotny wpływ na odpowiedzi respondentów. Odsetek osób deklarujących, że ktoś z ich gospodarstwa domowego pracuje za granicą, wyraźnie wzrósł w 2013 roku i od tego czasu utrzymuje się na poziomie 10%–13%.

CBOS

RYS. 7. Czy ktoś z Pana(i) gospodarstwa domowego wyjechał i pracuje obecnie za granicą?

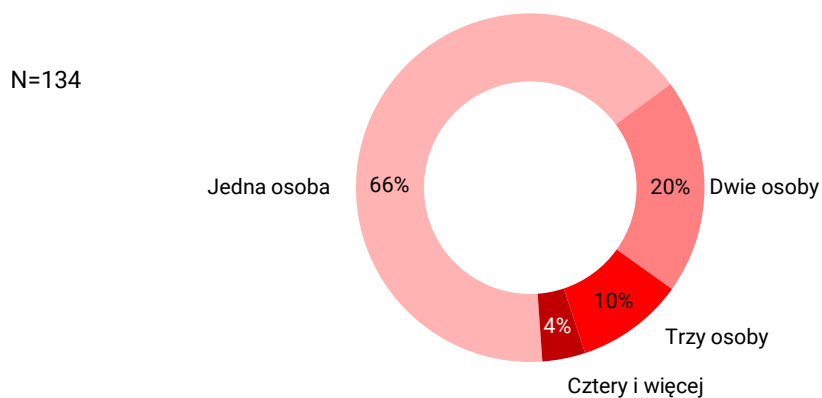

Do roku 2016 pytanie brzmiało: Czy za granicą pracuje ktoś inny z Pana(i) gospodarstwa domowego?

Z dwóch trzecich tych gospodarstw domowych wyjechała jedna osoba, a z jednej piątej gospodarstw – dwie. Sytuacje, by z jednego gospodarstwa domowego wyjechały więcej niż dwie osoby, zdarzają się bardzo rzadko (14% tej grupy, czyli 1% ogółu badanych).

CBOS

RYS. 8. Ile osób z Pana(i) gospodarstwa domowego, nie licząc Pana(i), wyjechało i pracuje obecnie za granicą?

Osobami najczęściej wskazywanymi jako emigranci są dzieci badanych (45%), a w następnej kolejności rodzeństwo (22%) i małżonkowie lub partnerzy (20%). Osoby należące do dalszej rodziny wskazywano rzadko. Zapewne wynika to przede wszystkim stąd, że gospodarstwa domowe, w skład których wchodzi zarówno dziadkowie, jak i wnuki oraz osoby z dalszej rodziny, należą do rzadkości.

Fakt, że badani najczęściej mówią o swoich dzieciach, może wskazywać, że na emigrację zarobkową udają się głównie ludzie młodzi, dla których może być to okazja do usamodzielnienia się. Odpowiedzi dotyczą bowiem tych dzieci, które wyjechały z domu rodzinnego – wspólnego z rodzicami gospodarstwa domowego.

CBOS

RYS. 9. Kto z Pana(i) gospodarstwa domowego wyjechał i pracuje obecnie za granicą?

GOTOWOŚĆ PODJĘCIA PRACY ZA GRANICĄ

Odsetek respondentów deklarujących chęć podjęcia pracy za granicą pozostaje w ostatnim dziesięcioleciu dość stabilny. Nadal zdecydowana większość badanych nie jest tym zainteresowana (obecnie 86%). W tegorocznym pomiarze 12% respondentów wyraziło chęć wyjazdu zarobkowego, przy czym zdecydowana większość z nich (10%) nie podjęła do tej pory konkretnych działań w tym kierunku.

Począwszy od roku 2007 nie odnotowujemy większych zmian tego wskaźnika – można więc powiedzieć, że zainteresowanie emigracją zarobkową pozostaje na stałym, stosunkowo niskim poziomie. Nie ma też powodu sądzić, by w najbliższej przyszłości miało się to zmienić, a co za tym idzie – by nastąpiły znaczniejsze zmiany w dynamice emigracji z Polski.

RYS. 10. Czy obecnie jest Pan(i) zainteresowany(a) podjęciem pracy za granicą?

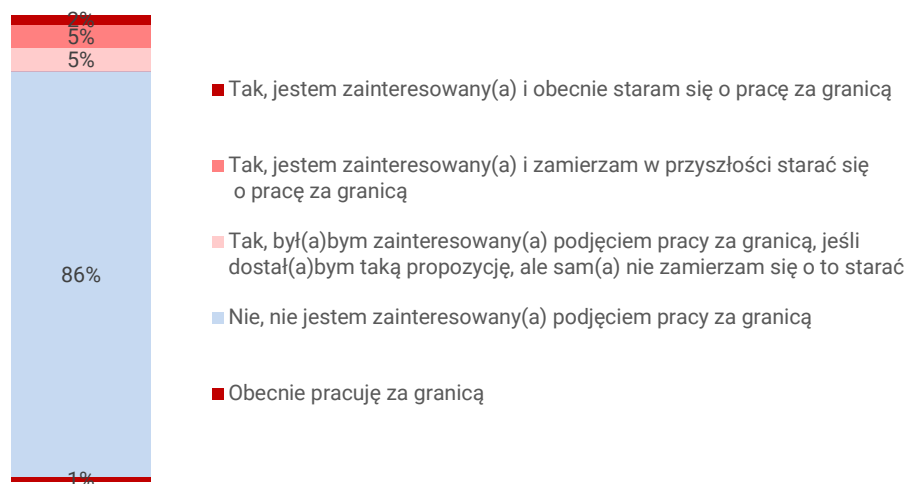

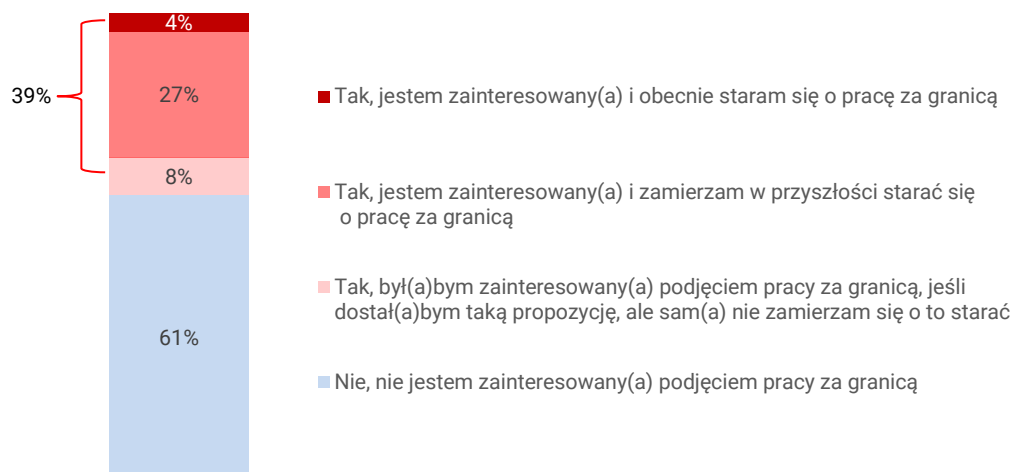
TABELA 7

Czy obecnie jest Pan(i) zainteresowany(a) podjęciem pracy za granicą?	Wskazania respondentów według terminów badań										
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2018
	w procentach										
Tak, jestem zainteresowany(a) i obecnie staram się o pracę za granicą	2	2	2	2	2	3	4	4	3	2	2
Tak, jestem zainteresowany(a) i zamierzam w przyszłości starać się o pracę za granicą	8	5	5	6	7	8	10	7	7	6	5
Tak, był(a)bym zainteresowany(a) podjęciem pracy za granicą, jeśli dostał(a)bym taką propozycję, ale sam(a) nie zamierzam się o to starać	8	6	11	8	8	9	10	7	9	6	5
Nie, nie jestem zainteresowany(a) podjęciem pracy za granicą	76	85	81	82	82	77	74	79	80	84	86
Obecnie pracuję za granicą	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Trudno powiedzieć	5	1	1	1	0	1	1	2	1	1	0

Deklarowana chęć wyjazdu zarobkowego za granicę związana jest przede wszystkim z wiekiem badanych. Wśród osób od 18 do 24 roku życia aż 39% dopuszcza możliwość wyjazdu, w tym niemal jedna trzecia (31%) stara się o to obecnie lub zamierza się starać w przyszłości. Oznacza to, że znacząca część młodych ludzi, rozpoczynających życie zawodowe, rozważa wyjazd z Polski. Oczywiście nie wszyscy z nich wyjadą, a jeśli nawet tak się stanie – niekoniecznie będzie to długotrwała emigracja. Trzeba jednak pamiętać, że dla wielu młodych osób emigracja zarobkowa jest atrakcyjną opcją podczas poszukiwania pracy.

RYS. 11. Czy obecnie jest Pan(i) zainteresowany(a) podjęciem pracy za granicą?

ODPOWIEDZI OSÓB W WIEKU 18–24 LATA

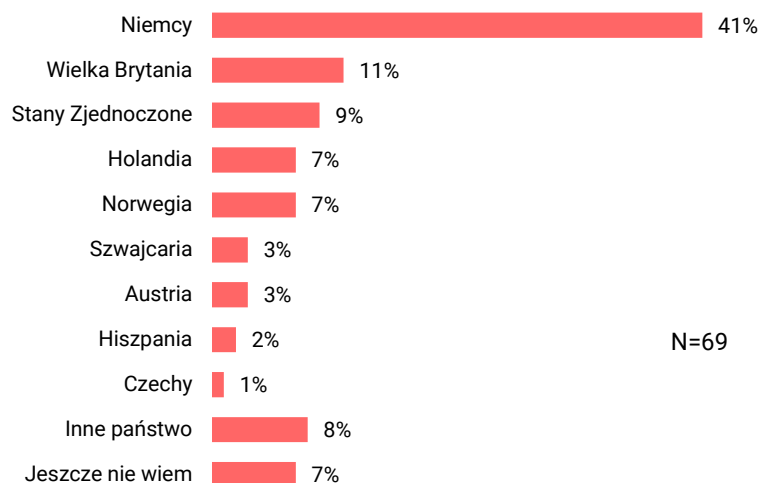
Głównym deklarowanym powodem chęci poszukiwania pracy za granicą są niskie zarobki w Polsce – taką motywację wskazuje niemal trzy czwarte (72%) badanych rozważających wyjazd. Znaczenie tego czynnika wzrosło w porównaniu z wcześniejszymi pomiarami, zmalał natomiast odsetek osób wskazujących takie powody, jak brak pracy w Polsce i chęć zdobycia zagranicznego doświadczenia.

TABELA 8

Z jakiego powodu zamierza Pan(i) szukać pracy za granicą?	Wskazania respondentów według terminów badań		
	2015 (N=106)	2016 (N=70)	2018 (N=69)
	w procentach		
Niskie zarobki w Polsce	56	62	72
Brak pracy w Polsce	15	11	10
Zdobycie nowych doświadczeń, poznanie świata	12	12	10
Chęć zdobycia doświadczenia zawodowego za granicą	9	10	3
Nauka języka	1	0	3
Dołączenie do rodziny, kogoś bliskiego	4	2	-
Inny powód	2	2	2

Zdecydowanie najpopularniejszym potencjalnym celem wyjazdu zarobkowego są Niemcy. Dwóch na pięciu (41%) respondentów, którzy chcieliby wyjechać, wskazuje właśnie ten kraj jako preferowane miejsce pracy. Na drugim miejscu znalazła się Wielka Brytania, z wynikiem zdecydowanie niższym (11%). Popularność Wysp Brytyjskich jako celu wyjazdów zarobkowych Polaków może spadać, zapewne w związku z rozpoczętą procedurą brexitu.

RYS. 12. Do jakiego kraju chciał(a)by Pan(i) wyjechać do pracy?

W tegorocznym badaniu nie odnotowujemy większych zmian w kwestii czasowych wyjazdów zarobkowych za granicę. Na poziomie z wcześniejszych pomiarów utrzymuje się zarówno odsetek badanych, którzy deklarują, że mają takie doświadczenie, jak i odsetek zainteresowanych nabyciem go w przyszłości. Nie ma więc powodu, by w najbliższym czasie spodziewać się dużych zmian w dynamice emigracji zarobkowej z naszego kraju.

Stosunkowo znacząca część Polaków ma za sobą doświadczenie pracy w innym kraju: co piąty badany deklaruje, że wyjeżdżał zarobkowo, w tym mniej więcej połowa – w ciągu ostatnich dziesięciu lat. Co ósmy (13%) twierdzi, że do pracy wyjechał ktoś z jego gospodarstwa domowego.

Chociaż w skali całego społeczeństwa odsetek osób rozważających emigrację zarobkową nie jest zbyt wysoki, dla wielu młodych ludzi jest to atrakcyjna, realnie dostępna możliwość.

Opracował

Antoni Głowacki